

Recenzja dorobku artystycznego i naukowego
dra Petera Javorika

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki,
sporządzona na prośbę Rady Doskonałości Naukowej

Pochwała foremności

O jasności i klarowności spojrzenia Petera Javorika

Nieczęsto zapewne recenzent uwikłany w procedurę postępowań dotyczących kwalifikacji naukowo-artystycznych odwołuje się do samego wizerunku kandydata aspirującego do kolejnego stopnia naukowego, czy też stopnia w dziedzinie sztuki – jak w niniejszym przypadku. A przecież spojrzenie artysty może zdradzać jego osobowość, może – oczywiście – tylko uwodzić kreacją osobowości wymaginowanej. Jakkolwiek by nie było, utrwalone fotografią Anny Szwaji spojrzenie Petera Javorika intryguje. Jest jasne, przejrzyste, otwarte na dialog, ale i gotowe do konfrontacji... Wydaje się niezachwiane w swoim podążaniu ku odbiorcy, ale i nie testujące nachalnie granic jego autonomii... Powiedziałbym, podobnie jak twórczość habilitanta...

Cieszy mnie odkrywana w artystycznym portfolio, spójność owego wizerunku oraz formy i zakresu działań twórczych. Nie zawodzi przygotowana niezwykle starannie dokumentacja habilitacyjna kandydata ujęta w zintegrowany formalnie zestaw publikacji: od teczek zawierających kopie kwestionariuszy i zaświadczeń wymaganych procedurą, po wyrafinowane edytorsko egzemplarze *Autoreferatu* i *Wykazu osiągnięć*. Pachnie precyzją myślenia i higieną formy zarazem. To lubię...

Całość habilitacyjnej dokumentacji obejmuje: *Autoreferat* (wersja dwujęzyczna) – 80 stron formatu 225 x 315 mm w oprawie otwartej, szyto-klejonej, *Wykaz i dokumentację dorobku projektowego i dydaktycznego z lat 2016–2020* – 224 strony w tym samym formacie i typie oprawy oraz egzemplarze książek-katalogów: *Poster Quadrennial Bardejov 2017*, ISBN 978-80-97213-4-3, *China Graphic poster 2018*, ISBN 978-80-973060-9-0, *1917-2017, 100 lat od rewolucji październikowej*, ISBN 978-80-570-0139-3 i *City of Bardejov, 2019*, ISBN 978-80-570-1011-1. Komplet druków uzupełniają wspomniane już tečky zawierające kopie wymaganych procedurą dokumentów oraz cyfrowy zapis dokumentacji na nośniku elektronicznym.

Po raz kolejny, jak we wcześniej recenzowanych przeze mnie postępowaniach dotyczących kandydatów do naukowo-artystycznego awansu z Wydziału Form Przemysłowych krakowskiej ASP, już sama forma przygotowanej dokumentacji przewodowej jest świadectwem najwyższych profesjonalnych kompetencji i uzasadnionej przynależności habilitanta do akademickiej elity – co wypada mi podkreślić z wyjątkową satysfakcją.

Droga pana Petera Javorika do tej akademickiej elity wiodła poprzez studia magisterskie w latach 2010–2012 na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Technicznego w Koszycach na Słowacji (poprzedzone kształceniem licencjackim w zakresie fotografii w Instytucie Fotografii Kreatywnej Uniwersytetu Śląskiego w Opawie) i kontynuowane w formie studiów doktoranckich w zakresie wzornictwa na koszyckiej uczelni w latach 2013–2016. Dysertacja doktorska w specjalności komunikacja wizualna obroniona w czerwcu 2016 roku poświęcona była tematowi: „Jednolity styl wizualny miasta Bardejov”. Wątek porządkowania ikonosfery i przestrzeni wizualnej zdaje się być jedną z głównych fascynacji habilitanta powracającą w kolejnych jego kreacjach i działaniach, nie tylko projektowych. Ta fascynacja zawiodła go – jak sędzę – na Wydział Form Przemysłowych krakowskiej ASP, gdzie dwukrotnie (w latach 2011–2012 i 2015–2016) odbywał staże naukowo-artystyczne pod okiem wybitnych specjalistów i mentorów, z prof. Władysławem Plutą na czele. Warto także wspomnieć staże zagraniczne habilitanta w Rotterdamie i Palma de Mallorca, które pozwoliły skonfrontować dotychczasowe doświadczenia projektanta ze współczesnym wyrafinowanym designem holenderskim oraz kulturą wizualną regionu Półwyspu Iberyjskiego. Talent i zaangażowanie twórcze, dynamicznie rozwijane kompetencje oraz stale poszerzane horyzonty myślenia młodego projektanta zostały dostrzeżone i docenione przez władze i kadre pedagogiczną Wydziału Form Przemysłowych krakowskiej ASP propozycją współpracy dydaktycznej. Od 2016 roku po uzyskaniu stopnia doktora pan Peter Javorik jest pedagogiem tego Wydziału zatrudnionym najpierw w charakterze asystenta, a po roku pracy na stanowisku adiunkta, na którym to stanowisku pracuje do dziś prowadząc zajęcia z *Podstaw komunikacji wizualnej* oraz *Projektowania Komunikacji Wizualnej* (we współpracy początkowo z dr hab. Anną Myczkowską-Szczerską, a obecnie z dr Natalią Pietruszewską-Golbą).

„Plakat jest tym obszarem projektowania komunikacji wizualnej, któremu oddałem się w największym stopniu, zarówno jako projektant, jak i organizator wydarzeń propagujących grafikę użytkową w skali lokalnej i międzynarodowej” – pisze pan Peter w swoim *Autoreferacie*. „Można powiedzieć, że plakat to moje życie – ukochana forma twórczości, ulubiony i bardzo pouczający przedmiot dydaktyki, na pograniczu sztuk projektowych i pięknych. W działalności plakatowej dostrzegam wartości warte ocalenia, dyskusji, dokumentacji” – czytamy dalej. Cieszy mnie taka deklaracja, dająca nadzieję, że w młodszym pokoleniu projektantów wciąż nie brakuje twórców zainteresowanych pobudzaniem nieregularnego w ostatnich latach pulsu plakatu swoją energią i kreatywnością, ze świadomością zarówno wyzwania współczesności, jak i specyficznych cech składających się na tożsamość tej formy przekazu. Bardzo intensywna działalność projektowa oraz odwaga kreowania nowych zdarzeń artystycznych dedykowanych plakatowi czynią z pana Petera Javorika jednego z najbardziej zaangażowanych i skutecznych propagatorów tej formy sztuki.

Nic zatem dziwnego, że dziełem projektowym przedstawionym przez habilitanta do oceny w niniejszym postępowaniu habilitacyjnym jest realizacja cyklu wystaw plakatu, obejmująca zarówno koncepcję samych imprez, jak i wielowątkowy proces ich organizacji, kreacji wizerunku graficznego, rozwiązań ekspozycyjnych oraz promocji. Jak pisze pan Javorik w swoim *Autoreferacie*: „Prezentowane „dzieła” łączą więc w sobie nie tylko standardowe zadanie projektanta graficznego,

lecz także projektanta procesu, projektanta interakcji, problem „solvera”. Z problemem „solvera” pan Peter Javorik uporał się znakomicie materializując swoje zamierzenia niezwykle skutecznie, by nie rzec – spektakularnie. Ocenie tegoż dzieła należy się osobny akapit, wypada ją jednak poprzedzić komentarzem odnoszącym się do całości dorobku artystyczno-projektowego habilitanta, bo zakres artystycznych realizacji przedstawionych w dokumentacji habilitacyjnej jest znacznie szerszy niż wynikałoby to tylko z deklarowanej fascynacji formą i możliwościami ekspresji plakatu.

Na wykaz dorobku projektowego z lat 2016–2021 składają się realizacje blisko 50 znaków graficznych, ponad 120 plakatów oraz kompleksowe opracowania graficzne publikacji, obejmujące także ich skład i edycję do druku. Gdybym miał w dwu słowach ująć charakter tej twórczości, powiedziałbym: „kultura znaku”. Wydaje mi się, że strategia twórcza stosowana przez pana Petera Javorika koncentruje się na poszukiwaniu lapidarnego sygnału wizualnego o przejrzystej, jasnej konstrukcji, zdolnego „udźwignąć” ciężar komunikatu. Nawet w przypadku plakatu jest to bardziej rzutowanie „idei porządku” na „ideę przygody” niż odwrotnie. A może rzutowanie idei znaku na formę plakatu. W tym sensie „myślenie znakiem” przeważa nad „myśleniem plakatem”. Choć oczywiście te dwie formuły myślenia mają punkty styeczne i obszary wspólne. Logika konstrukcji i higiena formy tak charakterystyczna dla znaku determinują jednak charakter ekspresji większości realizacji graficznych habilitanta. Nie znaczy to, że w każdym przypadku chirurgicznie precyzyjna geometria, z jaką projektant definiuje formę znaku musi „kaleczyć” przekaz emocjonalny. W przypadku znaków graficznych i piktogramów, owa precyzja formy i geometryczny rygor podążając za funkcją znaku, znakomicie służą czytelności sygnału i klarowności przekazu. Profesor Mieczysław Wasilewski nazywa to „chirurgią plastyczną”. Pan Peter Javorik wykazuje się w tej dziedzinie autentycznym kunsztem. Moje największe uznanie budzą znaki: *HVR – Havir, Poster Quadriennial Bardejov, Bardejovske Divadlo, Rada Mladeze Presovskeho Kraja, Galeria Hniezdne 3, Klubovna, Loco Leco czy Ustav slovenskej literatury*. Warto zauważyć, że projektant znakomicie wykorzystuje swego rodzaju kombinatorykę formy, jeśli tylko pozwala na to modularna struktura znaku. Świetnie też panuje nad typografią, celnie dobierając charakter i ciężar litery w dialogu z symbolem graficznym czy ideogramem. Tę strategię przenosi także do plakatu i elementów identyfikacji wizualnej, czego najlepszym przykładem jest *Poster Quadriennial Bardejov*. Jak zawsze, w przypadku tak konsekwentnie i metodycznie stosowanej strategii projektowania (nie tylko zresztą tej opartej na modernistycznym paradygmacie) rodzi się pytanie o responsywność przyjętej retoryki graficznej, języka ekspresji, a może tylko stylu. Zwracam na to uwagę, ponieważ wśród licznych znakomitych realizacji plakatowych pana Petera Javorika znalazłem też plakat do sztuki teatralnej Antoniego Czechowa *Czajka*. Cóż, mam wrażenie, że ten znakomicie formalnie zrealizowany projekt, wykorzystujący inteligentnie możliwości typografii pachnie jednak bardziej „plastyczną chirurgią” niż duchem tragikomedii Czechowa, gubiąc potencjał egzystencjalnej metafory ukrytej w tekście rosyjskiego pisarza i dramaturga, skądinąd lekarza... Jednak zdecydowana większość plakatów habilitanta nie budzi podobnych rozterek, przeciwnie zaświadcza o dojrzałości i kreatywności projektanta. Nie brakuje wśród nich realizacji wybitnych, także nagradzanych na międzynarodowych konkursach i przeglądach sztuki plakatu. Ich autor, niczym wytrawny łyżwiarz figurowy, precyzyjnie i płynnie kreśli na płaszczyźnie plakatu swoje retoryczne figury, przyciągające spojrzenia i uwagę publiczności... Z tego bogatego dorobku wyróżniłbym: cykl plakatów dla Galerii SCHODY z lat 2017–2018, cykl plakatów *Bardejovske potulky*, 2018, *Poster Quadriennial Bardejov 2017*, *4th Poster Contest about Typography and Printing*, 2018, *Trzy prosiaczki i wilk* dla Teatru Bardejovske Divadlo, *Dyplomy licencjackie 2017*, *RadioJazz.fm*, 2019, *go Lot / 90 lat LOT-u* oraz plakaty do wystaw:

Peter Javorik *PLAKATY w 6 dzielnic*, Łódź, *Peter Javorik / New formation of contemporary poster*, Gallery Hniezdne 3, *Peter Javorik* *ZNAKI*, Piwnica Kany 2020. W tych realizacjach dzięki inteligentnej grze kompozycją i formą znaku oraz akompaniamentem typografii, a czasami także układem sponsorskich logotypów najlepiej – moim zdaniem – sprawdza się autorska wizja plakatu pana Petera Javorika. Warto także zauważyć jego osiągnięcia w dziedzinie grafiki edytorskiej. Wszystkie z przedstawionych w dokumentacji publikacji zrealizowanych w ostatnich latach zaświadczać o znakomitym przygotowaniu warsztatowym i niezwykle wyrafinowanym traktowaniu typografii oraz struktury książki. Przejrzysta geometria kompozycji, formalna spójność i oszczędna dyscyplina układu typograficznego pozwalają budować logiczną strukturę publikacji dobrze służącą wzajemnej interakcji między materiałem ikonograficznym a sekwencjami tekstu. Czuje się w nich inspirację estetyką edytorskich realizacji prof. Władysława Pluty, którego sam habilitant wskazuje jako swojego mentora. Zdolność kreatywnego nawiązywania do najlepszych tradycji sztuki edytorskiej jest – moim zdaniem – zaletą, nie wadą... Wartość tych rozwiązań edytorskich potwierdzają także przyznane projektantowi dwukrotnie nagrody w kategorii *Książki o sztuce i publikacje ilustrowane* w kolejnych edycjach konkursu na *Najpiękniejsze książki roku w Słowacji* (2018, 2019). Lista nagród jest obszerniejsza i obejmuje kilkanaście pozycji, spośród których szczególne znaczenie mają dla habilitanta wyróżnienia i laury w dziedzinie plakatu. Do najważniejszych należą: I nagroda w *5th Moscow Poster Competition 2018* za serię plakatów dla Galerii SCHODY ASP Kraków, wyróżnienie za plakat *1917–2017* na *Ecuador Poster Bienal, Quito 2018*, II nagroda w *Theatre Poster Contest* w Kiszyniowie za plakat *Trzy świnki i wilk* oraz wyróżnienie za ten plakat na *9th Triennial of Stage Poster, Sofia 2019*, a także wyróżnienia: na *The Peruvian Design Biennial, Callao 2019* za plakat *40 lat UNESCO* i w poznańskiej *Ideografii 2019* za plakat *Dyplomy magisterskie 2018*. Wypada pogratulować! Takie zestawienie nagród z ostatnich lat jest świadectwem uznania międzynarodowego środowiska projektantów dla twórczej aktywności i kreatywności habilitanta manifestujących się przede wszystkim w realizacjach plakatowych. Konsekwencją tego uznania jest też coraz liczniejszy udział pana Petera Javorika w międzynarodowych gremiach jurorów konkursów projektowych. Habilitant był członkiem jury na takich imprezach, jak m.in.: *International Poster Biennale, Lublin 2019*, *GoldenBee 14, Moskwa 2020*, *Ecuador Poster Bienal, Quito 2020*, *Super Heroes, Jakarta 2020*, *Designers with Heart, Caracas 2020*, *Love in Art, Ispra 2020* czy *Safe on Line, Praga 2020*. Miał także okazję dzielić się swoją refleksją dotyczącą projektowania plakatów w trakcie wykładów: *Plakat na Słowacji* w ramach *Moscow Design Week 2018* i *Poster and Typo-poster* w trakcie *TypoGraphic Days 2020* na Cyprze. Taki rezonans działań twórczych musi budzić szacunek. Stałą obecność habilitanta w międzynarodowym ruchu artystycznym w dziedzinie plakatu uwiarygadnia zestawienie wystaw, na jakich miał on okazję prezentować własną twórczość projektową. Pełna ich lista, której obszerność przekracza formułę niniejszej recenzji, obejmuje udział w ponad 150 wystawach zbiorowych oraz 6 wystaw indywidualnych zrealizowanych w latach 2016–2020. Są wśród nich najbardziej prestiżowe międzynarodowe przeglądy sztuki plakatu i designu, takie jak: *Międzynarodowe Biennale Plakatu w Warszawie*, *Lahti Poster Triennial*, *Moscow GoldenBee Biennale of Graphic Design*, *Bienal Internacional del Cartel en Mexico* czy *International Triennial of State Poster in Sofia*. To imponujący dorobek wystawienniczy, potwierdzający wysoką rangę twórczości i jej otwartość na konfrontację z aktualnymi tendencjami rozwoju sztuk wizualnych.

Pora na komentarz dotyczący wskazanego przez kandydata dzieła habilitacyjnego. Jak już wspominałem to dzieło kompleksowe, przekraczające ramy twórczości *stricte* artystycznej, ale wnoszące w obszar współczesnej kultury wizualnej znaczący impuls dla działań kreacyjnych i stymulujące

refleksję o horyzontach działań artysty-projektanta w przestrzeni publicznej. Składa się na nie koncepcja merytoryczna, organizacja, realizacja i promocja cyklu czterech wystaw dedykowanych sztuce plakatu, a także pełna ich oprawa graficzna. Są to: Poster Quadriennial Bardiejov 2017, wystawa *China Graphic Poster* w Parku Klasztornym w Bardejowie, wystawa plakatów *1917–2017 / 100-lecie rewolucji październikowej* prezentowana w Centrum Kultury HRUBA BASTA w Bardejowie w 2018 roku oraz wystawa *City of Bardiejov* zrealizowana w 2019 roku w podobnej lokalizacji, jak dwie poprzednie. Założenia oraz dylematy techniczno-organizacyjne związane z realizacją tych projektów obszernie, ale i rzeczowo opisuje habilitant w swoim *Autoreferacie*. Dzieli się także „swoimi rozterkami, czasem przemyśleniami natury ogólnej, przedstawia okoliczności i motywy działań”. Dopiero lektura tego tekstu uświadamia odbiorcy skalę wyzwań, z jakimi musiał się zmierzyć projektant wprowadzając swoje ambitne plany w życie. Czuje się w tym tekście satysfakcję z przebytej drogi i pokonanych trudności. I słusznie. Rezultat jest – moim zdaniem – imponujący. Determinacja i konsekwencja działania autora projektu nie zawiodła jego nadziei na pobudzenie „zgranego środowiska – społeczności plakacistów zdolnych do solidarnej kooperacji ponad podziałami narodowymi”. O jego sukcesie niech zaświadczą liczby: 5532 zgłoszonych prac 712 uczestników z 51 krajów (Poster Quadriennial Bardiejov 2017), 136 wystawionych prac 128 uczestników (*China Graphic Poster*), 500 wystawionych prac 440 uczestników z 40 krajów (*1917–2017 / 100 years from the October Revolution*) i 462 zgłoszone prace 338 uczestników z 40 krajów (*City of Bardiejov*). Wszystkie te przedsięwzięcia wystawiennicze stanowiły także – zgodnie z założeniami twórcy – świetny kontekst do promocji miasta i regionu Bardiejov. Nie sądzę by było nadużyciem stwierdzenie, że robocze hipotezy przyjęte przez habilitanta jako założenie dla jego działań projektowych zmaterializowały się niezwykle skutecznie i wręcz spektakularnie. Dotyczy to zarówno poszerzania horyzontów postrzegania sztuki plakatu, inspirowania twórców nowymi wyzwaniem projektowymi, jak i pobudzania świadomości kulturalnej w skali lokalnej i globalnej. Wystawy plakatu stały się „nową tradycją” niedużego Bardiejowa służącą promocji tej dyscypliny sztuki, ale i promocji miasta i regionu. „Cieszę się – pisze w *Autoreferacie* twórca i animator tych zdarzeń – że mój wysiłek nie poszedł na marne, a moje działania przyczyniły się do tego, że Bardiejov poza atrakcjami historycznymi i turystycznymi uzyskał nowe znaczenie jako miejsce związane z prezentacją i upowszechnianiem światowej sztuki plakatu”. To zasłużony powód do satysfakcji. Dokumentujące poszczególne projekty wystawiennicze katalogi stanowią cenne źródło ikonograficzne nie tylko dla kolekcjonerów, ale także dla bliżej zainteresowanych ewolucją sztuki plakatu w ostatnich latach. Szczególnie interesujące pod tym względem są katalogi wystaw tematycznych dedykowanych 100-leciu rewolucji październikowej i miastu Bardiejov. Konfrontacja tak wielu punktów widzenia, estetyk czy różnych form wizualnej retoryki daje także obraz możliwości ekspresji związanych ze sztuką plakatu. Inspirator tych konfrontacji, a jednocześnie projektant opracowań graficznych publikacji zadbał o to, by ich edytorski zapis dawał odbiorcy przyjemność recepcji tych różnorodnych w formie artefaktów. Służy temu przemyślana, logiczna struktura publikacji pozwalająca na komfortowe i efektywne przyswajanie treści oraz bogatej i zróżnicowanej stylistycznie materii obrazu. Projektantowi udało się zbudować właściwe napięcie między płaszczyzną papieru, higieną kompozycji, akompaniamentem tekstu i mozaiką materiału ikonograficznego, tak by lektura katalogu podążała za ekspresją zgromadzonych na wystawie artefaktów. Towarzyszy temu przyjemność obcowania z wyrafinowaną formą edytorską, oszczędną i nienachalną, ale spójną z wizerunkiem poszczególnych projektów kuratorskich. Właściwy dobór papieru, typu i koloru oprawy czy niekiedy (jak w przypadku katalogu Poster Quadriennial Bardiejov) kombinatoryka tytułów podkreślają indywidualny charakter wydawnictw.

Intensywna działalność projektowa i doświadczenia zdobyte w trakcie licznych konfrontacji międzynarodowych są znakomitym kapitałem dla działalności pedagogicznej habilitanta. Dokumentacja wybranych prac studenckich z lat 2016–2020 pozwala bliżej zorientować się w założeniach programowych i praktyce pedagogicznej. Rezultaty tej praktyki dowodzą, że mamy do czynienia z wytrawnym pedagogiem, przygotowanym merytorycznie i warsztatowo do kolejnych wyzwań na polu kształcenia akademickiego.

Po zapoznaniu się z niezwykle starannie przygotowaną dokumentacją oraz wskazanym osiągnięciem habilitacyjnym dzielę się z Państwem przekonaniem, że dorobek artystyczny, naukowy i pedagogiczny pana doktora Petera Javorika spełnia wszystkie kryteria *Ustawy o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w dziedzinie sztuki*, właściwe dla postępowań o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki. Z przyjemnością i uznaniem dla jego dokonań popieram zatem wnioski o nadanie doktorowi Peterowi Javorikowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Tomasz Bogustawski', with a stylized flourish at the end.

prof. Tomasz Bogustawski